

COLUMN

dr. B. de Vries

Visie

DOCUMENTATIEBIBLIOTHEEK
 NEDERLANDSE POLITIEKE
 PARTIJEN

Lubbers is bezig z'n karwei af te maken. De vraag is of straks, als het karwei afgerond is, ook de visie achter het karwei zijn tijd gehad heeft. Sommigen – de Raad van State, Christiaanse in de Eerste Kamer – pleiten daarom voor een nieuwe visie voor het post-karwei-tijdperk. Anderen – Lubbers, topambtenaar Rutten – zeggen daaraan geen behoefte te hebben.

De minister-president, als leider van een coalitiekabinet, benadert het probleem vooral praktisch. Ideologische discussies over abstracte visies dragen veeleer bij tot politieke verdeeldheid dan tot consensus. Grootse visies zijn interessant, maar in de praktische politiek behoort het accent te liggen op daadkracht, op het oplossen van problemen.

Rutten, topambtenaar op Economische Zaken, zegt in zijn traditionele nieuwjaarsartikel in het economenblad ESB ook weinig te zien in een allesomvattende nieuwe visie. En vervolgens presenteert hij er een en wel onder het etiket 'nieuwe zakelijkheid'. De overheidsbemoeienis moet zich beperken tot wat hij noemt de 'core business' van de overheid (justitie, onderwijs, wegen, defensie), zo is de kern van zijn betoeg. Gemeenschapsvoorzieningen moeten zo efficiënt mogelijk worden georganiseerd. Het accent moet daarbij liggen op de afzonderlijke beleidsterreinen zon-

der al te veel pretenties ten aanzien van een optimale afstemming tussen de deel-terreinen onderling en op het geheel. Daarbij past meer aandacht voor uitwerkingen in de micro-sfeer. Rutten complementeert zijn visie met een nieuwe politieke topprioriteit voor de jaren negentig: verlaging van de belasting- en premiedruk. Anders gezegd: ook in het post-karwei-tijdperk moet de marktsector wassen en de collectieve sector minder worden. Ik zal de schaarse ruimte van deze rubriek niet gebruiken om een discussie te voeren over de staatsrechtelijke aspecten van het ontvouwen van politieke visies door een top-ambtenaar, hoe interessant dat wellicht ook zou zijn.

Waar het mij hier om gaat is dat een visie gepresenteerd wordt, die op een aantal punten – maar zeker niet over de hele lijn – spoort met onze CDA visie. Als Rutten zegt dat de overheid zich moet beperken tot haar 'core business' dan correspondeert dat met de opvatting van het CDA over de terugtrekkende overheid, die zich moet beperken tot wezenlijke taken en waar mogelijk verantwoordelijkheden moet terugleggen naar mensen en hun organisaties. Als Rutten pleit voor meer aandacht voor afzonderlijke beleidsterreinen staat bij hem een betere en efficiëntere or-

organisatie voorop. Voor het CDA gaat het om meer. Als wij werken met begrippen als 'verzorgingsmaatschappij' en 'zorgzame samenleving' dan brengen wij daarmee tot uitdrukking dat het ons ook gaat om aard en karakter van de voorzieningen en de uitwerking daarvan op de mentaliteit van de samenleving. Die extra dimensie heeft tevens het karakter van een politieke pretentie.

Nog groter is de afstand als het gaat om de nieuwe politieke topprioriteit van belastingverlaging. Niet dat christen-democraten iets tegen belastingverlaging hebben, maar de voordelen ervan zullen afgewogen moeten worden tegen andere prioriteiten, zoals:

- een zodanige verdere verlaging van het financieringstekort dat de staatschuld niet meer stijgt;
- zodanige bruto-inkomensverhogingen van ambtenaren, trendvolgers en uitkeringsgerechtigden dat de verhoudingen ten opzichte van de marktsector niet verder verslechteren;
- extra middelen ten behoeve van de uitbreiding van overheidsinvesteringen in de infra-structuur, vergrijzingsgevoelige voorzieningen, ontwikkelingssamenwerking, etc.

Bij die afweging mogen zeker betrokken worden de voordelen bijvoorbeeld voor de werking van de arbeidsmarkt, voor de internationale concurrentieverhoudingen en voor de bestrijding van het zwarte circuit, die zijn verbonden aan belastingverlaging. Die voordelen zijn er stellig, maar er is geen reden om er wonderen van te verwachten. In het bijzonder zijn er, voorzover ik weet, geen harde aanwijzingen dat in landen met een lagere belastingdruk al de zegeningen reeds ontvangen zijn die ons in het vooruitzicht worden gesteld. Kortom, ik verwacht van belastingverlaging wel bescheiden voordelen, maar geen wonderen. Een aantal van die voordelen kan ook met andere middelen worden bereikt. Geen reden dus om

belastingverlaging als prioriteit af te schrijven – welke burger zou er niet blij mee zijn – maar ook geen reden om belastingverlaging te verheffen tot topprioriteit.

Intussen blijft de zorgzame samenleving het CDA achtervolgen. Het is een concept dat vooral in de zorgsectoren zelf veel weerstand heeft opgeroepen.

Vastgesteld kan worden dat de analyse die ten grondslag ligt aan het idee van de terugtrekkende overheid in toenemende mate ingang heeft gevonden, ook zelfs in socialistische kring. Dat is winst. We hebben het politieke getij als het ware mee. Doorslaggevend zal daarom zijn of wij erin slagen een praktisch bruikbare en geloofwaardige invulling te geven aan de beperktere taak van de overheid in de zorgsectoren. Daarbij komt het vooral op twee punten aan:

- 1 Het vormgeven aan structuren die de behoefte aan (collectief gefinancierde) zorg sturen in de richting van de minst kostbare, verantwoorde vorm.
- 2 Het ontwikkelen van mechanismen die de collectief gefinancierde professionele zorgcomponenten terugdringen ten gunste van de vrijwillige componenten.

Ad 1. Een mens kan zich verplaatsen door te lopen, maar ook met een Rolls Royce. Daartussen zit een heel scala van vervoermiddelen. Ook in de zorgsectoren is vaak een reeks van voorzieningen tot op zekere hoogte uitwisselbaar om in een en dezelfde behoefte te voorzien. De prijsprikkels die de keuze van gebruikers en aanbieders in de marktsector bepalen zijn echter in de zorgsector veelal uitgeschakeld. Voor de samenleving als geheel houdt dat het risico in dat de efficiencybewaking tekortschiet. De belastingbetaler betaalt dan uiteindelijk het gelag. Er is daarom alle reden veel energie te steken in het ontwikkelen van betere stuurinstrumenten.

Ad 2. Minder professionele zorg betekent meer zorgverantwoordelijkheid voor de cliënt en zijn naaste omgeving. Ook daarop rust een zeker taboe. Toch is er geen reden om te veronderstellen dat daardoor de samenleving killer en de zorg minder menselijk wordt. Evenmin is er echter reden om van de weeromstuit romantische beschouwingen over een zorgzamere samenleving te houden. Niet elke gezinsverzorgster is een engel, maar dat geldt evengoed voor naaste verwanten of burens. Vanuit het CDA-gedachtengoed wordt deze benadering voldoende onderbouwd met het sobere uitgangspunt dat de collectiviteit pas moet inspringen waar de eigen verantwoordelijkheid wordt over-

belast, met als gevolg dat mensen maatschappelijk niet meer volwaardig kunnen functioneren; vloeren in de zorg moeten dat voorkomen. Laten we het op die sobere onderbouwing maar houden. En vervolgens ernst maken met het operationaliseren van onze conceptie. Dan bouwen we pas echt aan samenlevingsstructuren waarmee we ook in de jaren negentig uit de voeten kunnen.

